Archive of SID.ir

فصـــــلنامه بیـــن المللـــــی قـــانـــون یـــار
License Number: 78864 Article Cod:Y8SH29A5462084 ISSN-P: 2538-3701

# تبیین قانون حاکم برداوری حل و فصل اختلافات تجاری در اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۳/۰۴/۲۹، تاریخ تصویب ۱۴۰۳/۰۶/۰۲)

**مهناز مصلحی خو**[۱]

## چکیده

یکی از مهمترین مسایلی که در حوزه حقوق تجارت بین الملل مورد توجه قرار گرفته است مربوط به داوری دعاوی تجازی می باشد بدین صورت که قانون حاکم بر داوری دعاوی تجاری در اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران واجد اهمیت خاصی است. این پژوهش به شیوه توصیفی وتحلیلی ورویکرد تطبیقی وبررسی متون حقوقی مرتبط با اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران بدین نتیجه رسید که طبق اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران اساسی ترین و اصلی ترین منبع جهت تعیین قانون حاکم برماهیت اختلاف توافق صریح طرفین می‌باشد از سویی نتایج پژوهش در خصوص اشتراکات و تفاوتهای اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران نشان می دهد که هر دو قانون در حوزه هایی همچون مقررات مربوط به وجود موافقتنامه داوری، درخواست داوری، پاسخ به داوری (درخواست متقابل)، ابلاغ اوراق و مواعد، رسیدگی به ادعاها، آثار موافقتنامه داوری، زبان داوری، محل داوری، اقدامات موقت و تامینی، شیوه-های رسیدگی به ادعا، ابلاغ رای، اصلاح و تفسیر رای و پیش پرداخت برای تامین هزینه های داوری با یکدیگر اشتراکاتی دارند

[۱] *m.moslehi1212@gmail.com*

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

از سویی نتایج نشان میدهد که همچنین اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران از جهات زیر دارای تفاوت‌هایی می‌باشند: مقررات مربوط به نصب داور، جرح داور، قواعد حاکم بر رسیدگی، جلسات استماع، ختم رسیدگی، صدور رای و اجرای رای.

**واژگان کلیدی:** قانون حاکم، داوری حل وفصل، اختلافات تجاری، اتاق بازرگانی بین‌المللی، اتاق داوری تجاری ایران

**مقدمه**

امروزه در حل و فصل اختلافات میان بازرگانان بین المللی داوری تجاری بین المللی یک راه حل بسیار سودمند است و داری ویژگی خاصی است که در دادرسی های دادگاهی در بیشتر کشورها از آن برخوردار نیستند در حقیقت از بزرگترین شاخصه های داوری امکان انتخاب قواعد ماهوی قابل اعمال بر موضوع اختلاف می باشد و طرفین اختیار تعیین قانون حاکم بر ماهیت دعوی را دارند.در داوری های تجاری بین المللی اراده طرفین مبنی و اساس کار است یعنی این اصل پذیرفته شده است که طرفین قرارداد می توانند قانون حاکم بر ماهیت دعوی را تعیین کنند و داوران مکلف به اجرای قانونی هستند که طرفین آن را تعیین کرده اند.در داوری های بین المللی از قانون حاکم بر آیین داوری و قانون حاکم بر قرارداد داوری و قانون حاکم بر ماهیت دعوی سخن گفته می شود که از باب غلبه اکثراً منظور از قانون حاکم، قانون حاکم بر ماهیت دعوی است. قانون حاکم بر قرارداد داوری مانند قانون حاکم بر آیین داوری و ماهیت دعوی در درجه اول تحت حکومت اراده طرفین می باشد.امروزه اصل حاکمیت اراده



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در اکثر کشورها پذیرفته شده است و در قوانین آنان منعکس گردیده است در همین راستا ماده۲۷ قانون داوری تجاری بین المللی ایران که برگرفته از ماده ۲۸ قانون نمونه آنسیترال می باشد به اصل مذکور اشاره نموده است. تحقق اصل مساوات در رفتار داور با طرفین، مستلزم استقلال و بیطرفی او نسبت به طرفین در هنگام انتخاب و نیز در جریان رسیدگی داوری است. اگر اوضاع و احوالی وجود داشته باشد که موجب تردید موجه در استقلال و بی طرفی داور شود، میتوان اورا جرح کرد درواقع حق جرح داور به عنوان تضمینی برای رعایت اصل مساوات در رفتار داور با طرفین در جریان رسیدگی داور است. ابلاغ مناسب و اعطای فرصت دفاع به هریک از طرفین، از ارکان تحقق اصل ترافعی بودن رسیدگی داور است درصورتی که پس از صدور رأی معلوم شود داور یا هیئت داوری اصول دادرسی منصفانه را رعایت نکرده است، محکوم علیه می تواند در کشور محل صدور رأی، ابطال آن و در کشور محل اجرا، عدم شناسایی و اجرا نشدن آن را به دلیل مخالفت رأی با نظم عمومی از دادگاه درخواست نماید دادگاه در صورت احراز شرایط، رأی را ابطال و از شناسایی و اجرای آن خودداری می‌کند.در این پژوهش در پی آن هستیم تا به بررسی تبیین قانون حاکم بر حل وفصل دعاوی تجاری در اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران وافتراقات واشتراکات هر دو نظام را مورد بررسی قرار بدهیم .

## ۱-مفاهیم ومبانی نظری

ارائه تعاریف از مفاهیم مورد مطالعه در ابتدای هر پژوهش امری ضروری به نظر می رسد. از این رو در این پژوهش در همین راستا، در این قسمت به بیان مفاهیم اساسی و بررسی آنان





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

اختصاص داده می شود . که این مفاهیم عبارتند از: داوری تجاری بین المللی و قانون حاکم در داوری تجاری بین المللی.

## ۱-۱- مفهوم داوری

از داوری تعاریف متعددی موجود می باشد من جمله" نهاد داوری فنی برای حل و فصل اختلافات توسط یک یا چند شخص بنام داور یا داوران بوده که طریقه ای غیر قضایی است (جنیدی ؛ ۱۳۹۶: ۹)برخی داوری را رفع اختلاف از طری حکمیت اشخاصی می دانستند که اصحاب دعوی آن ها را به تراضی انتخاب کرده یا مراجع قضایی به قید قرعه آنان را برگزیده اند.تفاوت بسیاری بین داوری و رسیدگی قضایی است در داوری افراد از مداخله مراجع رسمی اجتناب کرده و از حکمیت افراد غیررسمی برای رفع اختلاف خودکمک می گیرند"(مدنی ؛ ۱۳۹۲: ۲۴) دکتر لنگرودی داوری را "فصل خصومت توسط غیر قاضی و بدون رعایت تشریفات رسمی رسیدگی دعاوی" تعریف کرده است. (لنگرودی ؛ ۱۳۹۲: ۲۸۴) سابقه تاریخی داوری بسیار طولانی است و به معنی حل و فصل اختلاف با توافق بر قبول و تبعیت از تصمیمات شخص ثالثی که مورد اعتماد اصحاب دعواست میباشد، در واقع سابقه داوری به پیش از وضع قانون یا تشکیل دادگاه ها و.... برمی گردد و از جنگ جهانی دوم به این سو است که داوری تجاری بین المللی به یک صنعت قضایی( اسلوب رفع منازعه)تبدیل شده است . (اسکینی ؛ ۱۴۰۰: ۴۷) با توجه به تعاریف فوق درمی یابیم داوری یک طرق شبه قضایی است که توسط اشخاص در خارج از دادگاه بهرفع اختلاف بین اصحاب دعوی میپردازد. درست است که داوری یک روش غیر قضایی است اما یک ویژگی بسیار مهم آن یعنی صدور رأی



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

توسط مرجع داوری که به این نهاد حالت شبه قضایی میدهد آن را از سایر روشهای غیر قضایی مثل میانجیگری متمایز می کند.

### ۱-۱-۱-مفهوم تجاری بودن داوری

در قانون داوری تجاری بین المللی ایران مصوب سال ۱۳۷۶ در مورد تجاری بودن داوری ماده ۲ بند ۱ مقرر شده است": داوری اختلافات در روابط تجاری بین المللی اعم از خرید و فروش کالا و خدمات، حمل و نقل، بیمه، امور مالی، خدمات مشاورهای، سرمایه گذاری، همکاریهای فنی، نمایندگی، حق العمل کاری، پیمانکاری و فعالیتهای مشابه مطابق مقررات این قانون صورت خواهد پذیرفت"

به موجب قانون جدید، اختلافات در روابط تجاری بین المللی قابل ارجاع به داوری است. با استفاده از کلمه" در روابط تجاری بین المللی " به نظر می رسد که این قانون همه اختلافات ناشی از روابط تجاری را به طور گسترده شامل می گردد. همچنین به نظر میرسد بر اساس مفاد کلمه" اعم از "فهرست فعالیتهای تجاری بر شمرده در این قانون کاملاً گسترده و در عین حال غیر حصری می باشد که این امر با تفسیر موسع واژه تجاری در بند ۱ ماده ۱ قانون نمونه آنسیترال کاملا نزدیک است. مانند ماده ۷ قانون نمونه آنسیترال قانون جدید نیز تصریح دارد که اختلافات ناشی از روابط تجاری اعم از قراردادی و غیر قراردادی می تواند به داوری ارجاع شود. البته این قانون واژه تجاری را تعریف نکرده است، بنابراین باید به سایر قوانین رجوع کرد. به موجب ماده ۲ تا ۵ قانون تجارت ایران معاملات تجاری، سلسلهی گستردهای از فعالیتها را شامل میشود. علاوه بر این کلیه معاملات شرکتهای تجاری، همین طور معاملات شخص حقیقی تاجر، اعمال تجاری محسوب می شود(سیفی ؛ ۱۳۷۷: ۴۳)





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



### ۱-۱-۲-مفهوم بین المللی بودن داوری

اگر موضوع داوری حل و فصل اختلافات ناشی از یک قرارداد تجاری و یا مربوط به یک قرارداد تجاری باشد که دست کم واجد یک عنصر خارجی است داوری بین المللی میباشد.این تعریف جامعیت لازم را ندارد زیرا در حال حاضر بر خلاف گذشته تمایل به این سمت است که قراردادی بودن اختلاف موضوع قرارداد داوری را ضروری ندانند. همان طور که از کنوانسیون نیویورک بند ۲ ماده ۲ و قانون نمونه آنسیترال مشخص است. چرا که مقررات مزبور ارجاع اختلافات غیر قراردادی را به داوری پذیرفته اند. (جنیدی، ۱۳۹۵، ص ۲۲) این تعریف شمول قانون را بسیار محدود میکند مثلاً اگر دو تاجر ایرانی که محل تجارت و اقامت یکی در ایران و دیگری در خارج کشور است اختلافات خود را به داوری ارجاع کنند این داوری مشمول مقررات قانون جدید نخواهد بود. حال آنکه در قانون نمونه آنسیترال به اختلاف تابعیت اشارهای نشده است. (صفایی ؛ ۱۳۹۲: ۸) به نظر میرسد از این جهت قانون داوری تجاری بین المللی ایران، قلمرو خود را بسیار محدود کرده است چرا که امروزه در روابط تجاری به تابعیت توجه نمی کنند.

### ۱-۱-۳-اهمیت داوری تجاری بین المللی

در روابط تجاری بین المللی امروزه کمتر تاجر بین المللی تمایل به مراجعه به مراجع قضایی ملی کشورها برای حل و فصل اختلافات خود دارند آن ها تمایل بیشتری جهت رجوع به داوری دارد به جهت اینکه از اعمال قانون نا آشنای خارجی اجتناب کنند و می توان ادعا کرد که تجارت و مبادلات بین المللی بدون داوری بین المللی امکان ادامه حیات در صفحه بین المللی را ندارد . (مکرمی ؛ ۱۳۷۵: ۱۴۶)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

امروزه در حل و فصل اختلافات میان بازرگانان بین المللی یعنی اشخاصی که تجارتشان با دو کشور و یا بیشتر است، داوری تجاری بین المللی یک راه حل بسیار سودمند است و دارای ویژگیهای خاصی است که در دادرسی های دادگاهی در بیشتر کشورها از آن برخوردار نیستند. (نیکبخت، ۱۳۹۹: ۳۵) طبیعی است که با توجه به ویژگیهای کارآمد داوری که روشی دوستانه در جهت حل و فصل اختلافات بین المللی از طریق مراجعه به داور مرضی الطرفین محسوب می شود راهی مناسب برای دولت ها در جهت حل و فصل اختلافات با طرف تجاری خواهد بود. (بنیاد موسی؛ ۱۳۹۴: ۴۵) یکی از علل استقبال از داوری از ناحیه یک بازرگان که در سطح بین المللی فعالیت می کند پی بردن به این نکته است که در اکثر نظام های حقوقی دنیا طرفین یک معامله می توانند اگر اراده کنند از مراجعه به دادگستری یعنی مرجع اصلی و عمومی تظلّمات و حل و فصل خصومت عدول کرده و برای حل و فصل اختلافات خود به داوری اشخاص حقیقی یا مراکز داوری مراجعه کنند. به همین نسبت مؤلفان حقوق اقتدار قاضی را از دولت متبوع و اقتدار داور را از اراده طرفین می دانند. (اسکینی؛ ۱۴۰۰: ۹۷) از علل افزایش گرایش به داوری می توان جنبه تخصصی آن و با توجه به معافیت از رعایت بسیاری از تشریفات، عملاً در مدت بسیار کوتاه تری دعوی خاتمه می یابد. همچنین مراجعه به داوری اصحاب دعوی را از بسیاری از مشکلات از قبیل تشخیص دادگاه و انتخاب قانون صلاحیت دار و هچنین درک و استناد به تأسیسات نا آشنای قانون خارجی آسوده می سازد.





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

## ۲-قانون حاکم بر قرارداد داوری، آیین داوری، ماهیت دعوی

### ۲-۱- قانون حاکم بر قرارداد داوری

در بند (ج) از ماده یک قانون داوری تجاری بین‌المللی، قرارداد داوری یا موافقت‌نامه داوری اینگونه تعریف گردیده است: موافقت‌نامه داوری توافقی بین طرفین است که به موجب آن تمام یا برخی از اختلافاتی که در مورد یک یا چند رابطه حقوقی معین اعم از قراردادی و غیر قراردادی به وجود آمده یا ممکن است پیش آید، به داوری ارجاع می‌شود. موافقت‌نامه داوری ممکن است به صورت شرط داوری در قرارداد و یا به صورت قرارداد جداگانه باشد. قرارداد داوری قراردادی است مبتنی بر توافق دو یا چندنفر که اختلافات مربوط به روابط خود را برای رسیدگی و حل و فصل به یک یا چند شخص ارجاع میدهند.(جنیدی، ۱۳۹۵، ص ۱۹) قرارداد داوری باید مانند هر قرارداد دیگری شرایط اساسی صحت معامله را دارا باشد.این شرایط که اصولا در تمام نظامهای حقوقی کم و بیش مشترک هستند شامل قصد و رضای طرفین، اهلیت طرفین، موضوع معین و عدم مخالفت با نظم عمومی می‌باشد. گزینه ها و یا به تعبیر دیگر ضابطه هایی برای تعیین قانون حاکم بر قرارداد مطرح شده است به طور مثال قانون محل انعقاد قرارداد و یا قانون محل اجرای قرارداد و... در واقع باید دانست هیچ یک از مواردی که از آن ها به عنوان ضابطه های تعیین قانون حاکم بر قرارداد تعیین شده اند تاب مقاومت در برابر قانون مورد تراضی طرفین را ندارد .(شریعت باقری، ۱۳۹۱: ۱۰۸) قاعده حاکمیت اراده در تعیین قانون حاکم بر قراردادها در طی سالیان متمادی، فراز و نشیب زیادی را پشت سر گذاشته است، گاه به شدت مورد انتقاد واقع شده و گاه متروک گردیده و گاه به شکل افراطی مورد توجه قرار گرفته. به گونه‌ای که هیچ محدودیتی برای اجرای آن متصور نبوده است. به هر حال



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

آنچه که امروز در عرصه روابط قراردادی حقوق بین‌المللی خصوصی وجود دارد، اعمال نظریه حاکمیت اراده در اغلب کشورهاست. حتی قانون گذارانی که به اصل سرزمینی بودن قوانین به شدت پایبند هستند، خود را بی نیاز از پذیرش حاکمیت اراده طرفین در قراردادهای خصوصی داخلی و بین‌المللی نمی‌دانند. و علی‌رغم اجرای قواعدی مثل قاعده محل انعقاد عقد یا محل اجرای قرارداد یا ضوابط مشابه، به حاکمیت اراده طرفین در تعیین قانون حاکم بر قراردادها نیز بها می‌دهند.(نیکبخت، ۱۳۹۹: ۱۲۱) به نظر می‌رسد خصیصه قراردادی داوری موجب پذیرش حکومت اصل حاکمیت اراده در عمده حوزه های داوری و از جمله حوزه قانون حاکم گردیده است. قانون حاکم به موافقت‌نامه داوری نیز در درجه اول تحت حکومت اراده طرفین است. سیستم های حقوقی ملی و عهدنامه ها و اسناد بین المللی که مبین پذیرش اصل استقلال اراده طرفین هستند بدیهی است که در خصوص اینکه انتخاب قانون حاکم توسط طرفین باید به صراحت صورت پذیرد متفق القول باشند همچنین عبارات مختلفی در سیستم ها و اسناد مختلف حقوقی برای تعیین انتخاب به صراحت بیشتر بیان شده است من جمله عهدنامه ۱۹۵۵ لاهه و یا عهدنامه ۱۹۸۵لاهه و عهدنامه ۱۹۸۰ رم ویا عهدنامه ۱۹۹۴ مکزیکو و... اما در قانون داوری آنسیترال انتخاب قانون توسط طرفین به طور کلی مورد پذیرش بوده است و تصریحی به جهت اینکه انتخاب باید به طور صریح باشد وجود ندارد .(نیکبخت۱۳۷۷: ۱۸۶)

## ۲-۲- قانون حاکم بر آیین داوری

امر داوری چون هر شیوه دادرسی دیگری، دارای دو جنبه متفاوت تشریفاتی و ماهوی است که هر یک تحت حکومت قانون بخصوصی می‌باشد.در این گفتار قانون حاکم بر تشریفات و یا به عبارت ا خری آیین داوری را مطالعه می کنیم.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در تعیین قانون حاکم بر شرایط شکلی رسیدگی داوری مباحث مختلفی مطرح می گردد که هریک در جای خود نیاز به بحث دارد. بی تردید قانون حاکم بر آیین داوری به طور کلی از مبحث قانون حاکم بر قرارداد متمایز بوده و موضوعی جداگانه می باشد. با تعیین نحوه انتصاب داوران حدود، اختیارات و تکالیف داوران مشخص شده است و نحوه رسیدگی، اعتراض و ابلاغها و مسائلی از این قبیل تعریف می گردد. در حقیقت مشکل تعارض قوانین برای قاضی تنها در مورد تعیین قانون حاکم بر ماهیت دعوی مطرح می‌شود و نه در خصوص تعیین قانون حاکم بر آیین دادرسی. جز در موارد بسیار استثنایی قاضی هنگامی که یک دعوی بین‌المللی به او ارجاع می‌شود، قانون آیین دادرسی کشور متبوع خود را برای حل مشکل مطروحه اعمال می کند. این قاعده که امروزه در سراسر جهان مورد عمل قرار می گیرد، چون بر اساس اصل استقلال و حاکمیت ملی کشورها استوار می باشد مورد اعتراض هیچ سیستم حقوقی داخلی قرار نگرفته است. اما موقعیت داور کاملا متفاوت است، زیرا مشکل تعارض قوانین و تعیین قانون صالح می‌تواند در خصوص مسائلی که در حوزه امور شکلی قرارداد مطرح شود. در واقع این نکته مورد قبول عموم مؤلفان حقوق است که داور بر خلاف قاضی به نام هیچ دولتی رأی صادر نمی کند.بعلاوه از آن جا که داور اساسا فاقد محل دادرسی به معنی حقوقی کلمه است لذا قانون محل دادرسی نیز ندارد. پس به نظر می‌رسد داور در تعیین قانون دادرسی حاکم بر تشریفات داوری الزاما به قانون محل داوری رجوع نمی کند. در واقع به این علت که داوری مبتنی بر اراده طرفین می باشد و این اصل مورد پذیرش و مقبولیت بسیار بوده است و اینکه اغلب به رهایی از سلطه دولت و مقررات دولتی گرایش‌ها و تمایلاتی وجود دارد در خصوص موضوع آیین رسیدگی داوری نیز اصل حاکمیت اراده مورد پذیرش قرار گرفته و در داوریهای موردی، طرفین می‌توانند حتی آیین دادرسی را بدون ارجاع به قانون کشوری خاص



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مشخص کنند.( صفایی، ۱۳۹۲، ص ۲۳) در صورت سکوت طرفین در کنوانسیون نیویورک، قانون محل داوری به عنوان قانون حاکم مشخص شده است در حالیکه در کنوانسیون ژنو، در صورت سکوت طرفین اختیار تعیین قانون حاکم به داوران داده شده است. بند ۲ ماده ۱۰۳۴ قانون داوری آلمان نیز به طرفین اجازه می‌دهد تا رأسا قانون حاکم بر آیین دادرسی داوری را تعیین نمایند مشروط بر اینکه قواعد آمره قانون آیین دادرسی مدنی را زیر پا نگذارند و در صورت فقدان انتخاب توسط طرفین، داوران باید قانون حاکم را تعیین نمایند.(کلانتریان، ۱۳۹۴ صص۷۹ و ۸۰) قانون داوری ایران نیز همین نظریه را مورد پذیرش قرار داده است. بنابراین داوران برای تعیین قانون حاکم بر آیین داوری، ابتدا باید به موافقت‌نامه داوری مراجعه کنند و در صورت عدم انتخاب قانون حاکم بر آیین داوری توسط طرفین داوران می‌بایست قانون حاکم را تعیین کنند.

### ۲-۲-۳- قانون حاکم بر ماهیت دعوی

برخی حقوقدانان در تعریف ماهیت بیان کرده اند، ماهیت دعوی آن بخش از دعوی می‌باشد که اظهار نظر دادگاه در آن بخش، دعوی را مستقیما چه به صورت کلی و یا به صورت جزئی فیصله می‌دهد و فصل خصومت صورت می گیرد. ذکر کلمه‌ی مستقیما از آن جهت است که آن چرا که به طور غیر مستقیم بوده است و مستقیما اظهار نظری در نفس دعوی نبوده است از مشمول آن خارج کند مانند قرار رد دعوی به جهت مرور زمان.( مافی، ۱۳۹۵: ۳۰۴) منظور از قانون حاکم همان نظام حقوقی می‌باشد که قرارداد نفوذ و اعتبارش را از آن گرفته و قرارداد در چارچوب آن شکل گرفته است و تفسیر عبارات قرارداد و اجرای حقوق و انجام تعهداتی که توافق نامه شامل آن می‌شود بر اساس آن صورت گرفته است.( مافی، همام)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

«قانون ماهوی یا مادی که بر ماهیت دعوی حاکم می‌شود عبارت است از قواعدی که مربوط به اصل دعوی بوده است و مستقیما، مسئله متنازع فیه را حل و فصل می کند، بدون آنکه برای رفع اختلاف و حل و فصل دعوی به قانون دیگری ارجاع نمایند به طور مثال چنانچه قرارداد مربوط به بیع باشد و مطابق قواعد حل تعارض قانون ایران صالح شناخته شود آنگاه با مراجعه به قواعد مربوط به عقد بیع میتوان حکم موضوع را صادر نمود در این مثال قواعد مربوط به عقد بیع در قانون مدنی قواعد ماهوی محسوب می شوند» (جعفریان، ۱۳۷۴،ص ۱۳۲) در حقیقت قانون حاکم بر ماهیت اختلاف، قانونی است که داوران با توجه به آن و با استناد به آن اختلافات را بررسی می‌نمایند و در خصوص آن اظهار نظر کرده و رأی می‌دهند. صحت یا بطلان قرارداد از طریق قانون حاکم مشخص می گردد، در واقع در هر قراردادی حقوق و تکالیفی برای طرفین مقرر می‌شود امادر پرتو قانون حاکم است که الزام آور بودن آن قابل تصور می‌باشد در نتیجه قانون حاکم قدرت اجرایی خود را از قرارداد می گیرد، وهمچنین به قرارداد روح می‌بخشد. پس از یک منظر قانون حاکم کنترل کننده مفاد قرارداد می باشد که اجازه نمی دهد طرفین بر خلاف مقررات امری آن توافق کنند و از منظری دیگر نقش آن پرکننده خلأهای موجود در قرارداد و تکمیل کننده قصد طرفین است.(شیروی، ۱۳۹۹، ص۲۱۸) در قانون نمونه آنسیترال و قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران قانون حاکم بر ماهیت دعوی تعریف نشده است اما به نظر می‌رسد منظور از آن قانونی است که بر اصل اختلاف حاکم می‌شود و با لحاظ آن قانون اصل اختلاف طرفین مورد بررسی و حل اختلاف قرار می گیرد.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

### ۳-انتخاب صریح قانون حاکم بر حل وفصل دعاوی تجاری در اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران

طبق قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران، اساسی ترین و اصلی ترین منبع جهت تعیین قانون حاکم برماهیت اختلاف توافق صریح طرفین می‌باشد و در این زمینه اختلافی وجود ندارد البته در حقوق ایران در خصوص قانون حاکم بر ماهیت اختلاف مواجه با ماده ۹۶۸ هستیم که اگر بپذیریم مشکلاتی پدید می آید اما حداقل در زمینه داوری تجاری بین المللی با تصویب قانون داوری تجاری بین المللی ایران حداقل در این زمینه با مشکل مواجه نیستیم.( علیزاده، ۱۳۸۰، ص۳۶) در خصوص انتخاب صریح، متقاعدین به صراحت در قرارداد تجاری فی مابین یا در بندهای مربوط به شرط داوری و یا در قرارداد داوری به صورت جداگانه قانون حاکم بر اختلاف خود را مشخص می‌نمایند، که داوران جهت حفظ نظم عمومی فواصلی ملزم می‌شوند به انتخاب طرفین احترام بگذارند(امیر معزی، ۱۳۹۸، ص ۱۹۳) در دادرسی، قاضی مکلف است به جهت اینکه انتخاب قانون حاکم توسط طرفین را تأیید کند به قواعد حل تعارض مقر دادگاه رجوع کند. این در حالیست که در نظامهای گوناگون ملی و اسناد بین‌المللی به جهت تأیید انتخاب قانون حاکم توسط طرفین، داور ملزم به رجوع به قواعد حل تعارض مقر داوری نمی‌باشد، چرا که در داوری احترام به انتخاب طرفین به عنوان یک اصل کلی پذیرفته شده است. این انتخاب صریح می‌تواند به صورت درج شرط اعمال قانون مورد نظر به صورت بندی از قرارداد باشد به طور مثال: برای خرید گندم از هند، مادهای گنجانده می‌شود که به موجب آن قانون حاکم بر قرارداد قانون هندوستان می باشد( شیروی، ۱۳۹۹، ص ۲۱۹) به جهت تعیین نمودن قانون حاکم برقرارداد بهتر است طرفین عوامل زیر را در نظر داشته باشند:



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

الف) میزان اطلاعات و آگاهی که از قانون منتخب خود دارند.

ب) توانایی و قدرتی که قانون منتخب در حل و فصل مناسب مسائل حقوق ناشی از قرارداد دارد.

ج) تعدد و میزان مقررات آمرهای که در قانون منتخب وجود دارد و مانع از اجرای مسائل ناشی از قرارداد می‌شود( سماواتی، ۱۳۹۹، ۳۸۰)

در واقع هنگامی که طرفین به صورت صریح و یا در ضمن شرط قراردادی، انتخاب قانون کشوری خاص را برقرارداد خود اعمال می‌نمایند، برای داوران به سادگی امکان پذیر است که متوجه اراده طرفین باشند و قانون معینی را نسبت به قرارداد اعمال نمایند.

به طور مثال دیوان داوری اتاق بازرگانی در رأی شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۹۷۱ این موضوع را بیان نمود که با وجود اینکه عناصر اصلی دعوا در سوئیس قرار دارند، اما به جهت انتخاب قانون فرانسه به عنوان قانون حاکم بر قراردادشان، امکان اجرای قانون دیگری جز قانون فرانسه نمی‌باشد چرا که داوران از اراده طرفین این اختیار را بدست آوردند و می‌بایست اراده طرفین را لحاظ کنند. سوالی که مطرح میشود این است که هنگامیکه قانون کشوری خاصی به عنوان قانون حاکم بر قرارداد انتخاب می‌شود منظور قوانین ماهوی به استثنای قواعد حل تعارض است یا منظور کلیه قوانین و مقررات آن کشور می‌باشد؟

در قانون داوری تجاری بین‌المللی تصریح شده است که منظور از قانون حاکم ماهوی کشور منتخب طرفین است که در بند ۱ ماده ۲۷ تصریح شده است (( تعیین قانون حاکم یا سیستم حقوقی یک کشور مشخص،به هرنحو که صورت پذیرد به عنوان ارجاع به قوانین ماهوی آن



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

کشور است. قواعد حل تعارض مشمول این حکم نخواهد بود، مگر اینکه طرفین به نحو دیگری توافق کرده باشند.)) و همین طور بیشتر نویسندگان نیز بر همین عقیده هستند که قصد طرفین ارجاع به قوانین ماهوی و فارغ از قواعد حل تعارض می‌باشد. که این قصد ضمنی دراسناد بین‌المللی نیز مورد توافق بوده است. قانون نمونه آنسیترال (بند ۱) ماده ۲۸: «هر گونه تعیین قانون یا نظام حقوقی کشور معینی به منزله ارجاع مستقیم به مقررات ماهوی آن کشور و نه مقررات تعارض قوانین آن کشور می‌باشد، مگر آنکه خلاف آن صراحتا قید شود» امروزه در قراردادها بسیار دیده می شود که شامل شرایطی می‌شوند که صریحا تحت حاکمیت کشور خاص قرارداده شده چندین حکم صادره در خصوص قراردادهایی که قانون منتخب طرفین در آنها با قرارداد ارتباطی نداشته صادر شده. در اینگونه موارد غالبا به نظر می رسد که طرفین قصد اعمال قانونی بی طرف یا بسیار پیشرفته را دارند. شرایط مندرج در قرارداد که به قصد فرار از قانون صالح درج می شوند و طرفین توسط آن مرتکب عملی می گردند که فرانسوی ها آن را تقلب نسبت به قانون می نامند در داوری مشاهده نشده است .عملا تاکنون موردی مشاهده نشده است که داور، قانونی را که طرفین به صراحت تعیین نموده-اند به علت عدم ارتباط با قرارداد کنار بگذارد( سماواتی ؛ همان: ۲۲۱) در خصوص عدم ارتباط بین قانون حاکم و قرارداد یا طرفین، اگر انتخاب قانون حاکم به صورت متقلبانه و با سوء نیت باشد این امر سبب مختل کردن نظم عمومی کشور مقر داوری می‌شود، و موافقت نامه طرفین مبنی بر توافق انتخاب قانون حاکم لازم الاجراء نمی‌باشد. البته این مورد به ندرت پیش می آید که انتخاب قانون کشوری منجر به برهم زدن نظم عمومی کشور دیگری شود و بیشتر جنبه نظری دارد.( شیروی، ۱۳۹۹، ص ۲۲۲) یکی از مهمترین عللی که موجب جدایی داوری تجاری





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بین‌المللی از معیارهای سنتی شده است عدم لزوم ارتباط میان قانون منتخب طرفین و قرارداد است( جنیدی، ۱۳۹۴،، ص ۱۹۰)

## ٤-اشتراکات قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری

قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری، دارای یکسری اشتراکات میباشند که در این قسمت از پژوهش بدان می پردازیم:

### ٤-١-وجود موافقت‌نامه‌ی داوری

وجود موافقت‌نامه داوری هم در رسیدگی‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی و هم در رسیدگی اتاق داوری ایران الزامی است.

#### ٤-١-١- اتاق بازرگانی بین‌المللی

اساس داوری، قرارداد و توافق طرفین است و داوری اجباری به ویژه در سطح بین‌المللی وجود ندارد و حتی در حقوق داخلی هم داوری اجباری در برخی امور تجاری که به حکم قانون مقرر شده باشد، استثنا است. موافقت نامه‌ی داوری ممکن است هنگام انعقاد قرارداد اصلی و به صورت شرط ضمن قرارداد در یکی از مواد درج شده باشد که آن را «شرط داوری» گویند، یا به صورت جداگانه و طی یک سند مستقل منعقد شود که «موافقت نامه یا قرارداد داوری» نام دارد. گاه ممکن است یکی از طرفین (خواهان) بدون هیچ گونه موافقت نامه یا شرط داوری قبلی به داوری اتاق مراجعه و درخواست داوری بدهد که اگر طرف مقابل (خوانده)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بپذیرد، طبعا به معنای انعقاد موافقت‌نامه‌ی داوری است و معتبر محسوب می‌شود. موافقت‌نامه‌ی داوری، اساس مشروعیت و صلاحیت داوری است و اگر وجود نداشته باشد، یا به دلیلی مخدوش باشد، یا باطل یا فسخ شده باشد طبعا داوری هم وجود نخواهد داشت و به هر حال نمی‌توان طرف را به داوری اجبار کرد. به این ترتیب، این احتمال وجود دارد که هنگامی که یکی از طرفین به داوری اتاق مراجعه می‌کند، طرف مقابل وجود موافقت‌نامه‌ی داوری را انکار نماید یا استدلال کند قرارداد مذکور فسخ شده و یا از اساس معتبر نبوده یا این که اگر هم موافقت‌نامه‌ی داوری منعقد شده، راجع به انواع خاصی از اختلافات و دعاوی بوده، و یا این که مقصود از ارجاع امر به داوری مراجعه به داوری اتاق بازرگانی نبوده است و امثال آنها. مضمون این قبیل ایرادات در واقع ناظر است به وجود و اعتبار موافقت‌نامه داوری یا قلمرو آن و اگر پذیرفته شود نتیجه‌ی آن عدم صلاحیت مرجع داوری است. رویه‌ی سنتی در این قبیل موارد که به صلاحیت داوری ایراد می‌شد آن بود که جریان داوری در همان ابتدای کار متوقف می‌شد و مدعی (ایراد کننده) ناچار بود به دادگاه صالح رجوع کند و اگر دادگاه اعتبار موافقت‌نامه‌ی داوری را احراز و تایید می‌کرد، جریان داوری ادامه می‌یافت. اشکال این رویه آن بود که اول باید داور یا داوران انتخاب می‌شدند و مرجع داوری تشکیل می‌گردید تا ایراد صلاحیت قابل طرح باشد، که این امر مسلما باعث تاخیر و تطویل کار و حتی طرف هزینه هایی می‌شد. اما مطابق رویه‌ی کنونی داوری بین‌المللی، خود مرجع داوری صلاحیت دارد که به صلاحیت خود رسیدگی کند که اصطلاحا آن را (صلاحیت به صلاحیت) گویند.(مافی، ۱۳۹۵) در سیستم داوری اتاق، رویه‌ی بینابینی برای حل مساله صلاحیت اتخاذ شده است به این معنی که اگر در آستانه‌ی شروع دعوی خوانده در مورد وجود یا اعتبار موافقت‌نامه‌ی داوری ایراد نماید، موضوع به دیوان داوری اتاق ارجاع می‌شود که یکی از مراحل نظارت موثر دیوان



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در همین جا است. در این حالت، اگر دیوان با بررسی قضیه متقاعد شود که موافقت‌نامه‌ی داوری به صورت ظاهری وجود دارد، همین مقدار برای ادامه‌ی داوری کافی است، اما چون تصمیم دیوان ماهوی نیست و به صورت ظاهری اتخاذ شده، ایراد کننده می‌تواند ایراد خود را نزد مرجع داوری مطرح کند و ادامه دهد و مطابق قاعده‌ی صلاحیت به صلاحیت، خود مرجع داوری صلاحیت دارد به مسایل و ایرادات صلاحیتی، رسیدگی نماید. از طرف دیگر، اگر دیوان داوری اتاق ظاهرا متقاعد نشود که موافقت‌نامه‌ی داوری وجود دارد، مراتب به طرفین اعلام می‌شود که داوری قابل ادامه نیست، منتهی چون تصمیم دیوان در این مورد نیز تصمیم ماهوی نیست، مانع از این نخواهد بود که مدعی وجود موافقت‌نامه‌ی داوری، موضوع را نزد دادگاه صالح پیگیری نماید (ماده ۶ (۲) قواعد).

### ٤-١-٢- مرکز داوری اتاق ایران

برطبق ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران، در کلیه مواردی که رسیدگی به اختلاف به مرکز داوری ارجاع می‌شود، رسیدگی طبق مقررات لازم‌الاجرا در زمان تقدیم دادخواست داوری به عمل خواهد آمد مگر اینکه طرفین توافق کرده باشند که داوری مطابق قواعد موجود در تاریخ انعقاد موافقتنامه داوری انجام شود. چنانچه خوانده از پاسخ به درخواست داوری مطابق ماده ۷ این آیین داوری امتناع کند، در صورتی که دیوان داوری مرکز احراز کند که ظاهرا موافقت نامه داوری بین طرفین منعقد شده است، داوری ادامه خواهد یافت، بدون اینکه تصمیم دیوان داوری در مورد وجود ظاهری موافقت نامه داوری، مانع طرح ایرادات راجع به وجود یا اعتبار موافقت نامه داوری نزد «داور » گردد. چنانچه دیوان داوری مرکز داوری وجود ظاهری موافقت نامه داوری را احراز نکند عدم امکان



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

ادامه داوری از طرف دبیرخانه مرکز به طرفین ابلاغ می‌شود، در این صورت هریک از طرفین می‌تواند اتخاذ تصمیم در مورد وجود یا فقدان موافقت نامه داوری را از دادگاه صلاحیت‌دار تقاضا کند.

پ) چنانچه هریک از طرفین دعوا قبل از نصب «داور» نسبت به وجود موافقت نامه داوری، اعتبار یا حوزه شمول آن ایراد کند، تصمیم گیری در مورد ایراد مطروحه با دیوان داوری مرکز داوری خواهد بود، بدون اینکه تصمیم دیوان داوری مانع طرح ایراد نزد «داور» باشد. در صورتی که دیوان داوری مرکز ایراد را وارد تشخیص دهد، عدم امکان ادامه داوری از طرف دبیرخانه مرکز به طرفین ابلاغ می‌شود، و پرونده مختومه می‌شود. در این صورت هریک از طرفین می‌تواند به دادگاه صلاحیت‌دار مراجعه کند.

ت) عدم شرکت هر یک از طرفین در جلسات داوری یا هریک از مراحل آن مانع جریان داوری نخواهد بود، و «داور» می‌تواند با ادامه رسیدگی بر اساس دلایل و مدارک موجود مبادرت به صدور رأی نماید.(بنیاد موسی، ۱۳۹۴: ۱۲۶)

ث) ایراد به وجود یا اعتبار قرارداد اصلی رافع صلاحیت «داور» برای رسیدگی به چنین ایرادی نیست مشروط بر اینکه «داور» اعتبار موافقت‌نامه داوری را احراز کند. حتی اگر قرارداد اصلی وجود نداشته و یا باطل باشد، «داور» می‌تواند درباره حقوق طرفین رسیدگی کرده و نسبت به ادعاها ایرادات آن‌ها اتخاذ تصمیم کند و به هر حال شرط داوری، مستقل از قرارداد اصلی است.





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



### ٤-٢-درخواست داوری

درخواست داوری هم در رسیدگی‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی و هم در رسیدگی اتاق داوری ایران الزامی است.

### ٤-٢-١- اتاق بازرگانی بین‌المللی

نقطه‌ی آغاز داوری در اتاق بازرگانی بین‌المللی، تسلیم «درخواست داوری» است که باید به دبیرخانه‌ی اتاق در پاریس داده شود یا از طریق کمیته‌ی ملی یکی از کشورها (اغلب کشور متبوع خواهان) به دبیرخانه‌ی فرستاده شود. معمولا متقضای داوری که «درخواست داوری» می‌دهد، خواهان است اما هیچ مانعی ندارد که طرفین متفقا درخواست داوری خود را به دبیرخانه تسلیم نمایند و داوران خود را معرفی و حتی موضوعات تحت اختلاف را مشترکا تعریف و تعیین کنند و بخواهند که مرجع داوری بی‌درنگ وارد رسیدگی شود و رای دهد. پس از وصول «درخواست داوری»، دبیرخانه آن را تحت شماره‌ای ثبت می‌کند و به یکی از مشاوران حقوقی دبیرخانه ارجاع می‌کند و سپس دریافت درخواست را همراه با نام و مشخصات مشاوری که برای پرونده انتخاب شده و متصدی آن است، به هر دو طرف اعلام می‌نماید. از این به بعد، کلیه‌ی مکاتبات و ارتباطات طرفین و داوران با دبیرخانه و دیوان داوری اتاق از طریق همین مشاور حقوقی انجام می‌شود. به هر حال، تاریخ وصول «درخواست داوری» به دبیرخانه، تاریخ شروع داوری است. مطابق ماده ۴ (۳) قواعد داوری اتاق، خواهان باید در «درخواست داوری» خود نکات زیرا متذکر شود و توضیح دهد:

مشخصات طرفین (اصحاب دعوی) و نشانی آنها.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

شرح مختصری از نوع و ماهیت ادعاها و اوضاع و احوالی که منجر به بروز اختلاف و ادعا شده. شرح خواسته مورد تقاضا که حتی‌المقدور باید با ذکر مبلغ خواسته باشد.

ذکر قرارداد اصلی که منشا اختلاف است، به ویژه ذکر موافقت‌نامه‌ی داوری برای مراجعه به داوری اتاق. اظهار نظر درباره‌ی تعداد داوران و نحوه‌ی انتخاب ایشان مطابق قواعد اتاق، به ویژه معرفی داور توسط خواهان.

- اظهار نظر درباره‌ی محل داوری، زبان داوری، و نیز قانون حاکم

دبیرخانه، پیش از ارسال درخواست داوری برای خوانده‌ی دعوی، مطابق جدول هزینه ها مبلغی را به صورت موقت برای هزینه هایی که علی‌القاعده برای این مرحله‌ی مقدماتی تا زمان تنظیم و امضای قرارنامه داوری لازم است، تعیین می کند و به خواهان ابلاغ می کند و مهلتی نیز معلوم می‌نماید که آن را بپردازد. مطابق ماده ۵ (۴) قواعد، در صورتی که خواهان این پیش پرداخت موقتی را نپردازد، پرونده در همین جا بسته می‌شود معذلک خواهان می‌تواند دوباره آن را طی دعوای جدیدی مطرح نماید. به هر حال، پس از دریافت پیش پرداخت هزینه ها، دبیرخانه درخواست داوری را برای خوانده می‌فرستد و خوانده ۳۰ روز مهلت دارد که به آن پاسخ بدهد و در صورتی که ادعای متقابل دارد می‌تواند ضمن همین جوابیه مطرح نماید (ماده ۵ (۵) قواعد). بعد از وصول جوابیه خوانده، دبیرخانه آن را برای خواهان می‌فرستد، و اگر حاوی دعوای متقابل باشد خواهان نیز ۳۰ روز مهلت دارد که پاسخ ادعای متقابل را بدهد. مطابق ماده ۵ (۱) قواعد، پاسخ خوانده به درخواست داوری باید از جمله، شامل نکات زیر باشد:





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

نام و مشخصات و نشانی کامل او (خوانده).

اعلام نظر درباره ماهیت اختلاف و اوضاع و احوالی که منجر به بروز اختلاف و ادعا شده.

پاسخ به خواسته‌ی مورد تقاضای خواهان.

- اعلام نظر درباره تعداد داوران و انتخاب ایشان در پرتو پیشنهادی که خواهان داده و نیز معرفی داور مورد نظر.

اعلام نظر درباره‌ی محل داوری، زبان داوری و نیز قانون حاکم.

چنانچه خوانده بخواهد دعوای تقابل مطرح نماید، ادعای متقابل نیز باید حاوی موارد زیر باشد:

توضیح ماهیت اختلاف و نیز اوضاع و احوالی که منجر به بروز ادعای متقابل شده است.

ذکر خواسته‌ی متقابل مورد تقاضا، و حتی‌المقدور تعیین مبلغ آن.

اگر خوانده ظرف مهلت ۳۰ روزه پاسخی ندهد، مانع از ادامه‌ی جریان داوری نیست (ماده ۶ (۱) قواعد). معذلک خوانده می‌تواند برای پاسخ به درخواست داوری، تقاضای تمدید مهلت بنماید، مشروط به این که در همین مقطع درباره‌ی تعداد داوران و انتخاب ایشان اظهارنظر کرده باشد و به ویژه داور خود را نیز معرفی نماید (ماده ۵ (۲) قواعد). این تدبیر برای آن است که مرجع داوری هر چه زودتر تشکیل شود و خوانده نتواند به بهانه‌ی تمدید مهلت پاسخ یا عدم معرفی داور خود، از تشکیل هیات داوری جلوگیری نماید یا آن را به تاخیر اندازد.(نیکبخت، ۱۳۹۹: ۱۷۳)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

همچنین در صورتی که درخواست داوری راجع به روابط حقوقی باشد که در مورد آن قبلا بین همان طرفین جریان داوری تحت این قواعد مطرح شده، دیوان داوری اتاق می‌تواند به درخواست یک طرف، ادعاهای مطروحه در درخواست داوری جدید را در داوری مقدم ادغام و ضمیمه نماید، مشروط به اینکه در داوری مقدم هنوز قرارنامه داوری به امضا نرسیده باشد یا دیوان آن را تصویب نکرده باشد. اما پس از امضای قرارنامه داوری یا تصویب آن در دیوان، ادعاهای جدید صرفا به شرط رعایت مفاد ماده ۱۹ این قواعد، در داوری که در جریان است ادغام می‌شود.

### ٤-۲-۲- مرکز داوری اتاق ایران

مطابق ماده ۶ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران، خواهان یا متقاضی داوری، باید دادخواست داوری خود را به دبیرخانه مرکز داوری تسلیم کند. دبیرخانه وصول آن را با قید تاریخ وصول، به خواهان و خوانده اعلام خواهد کرد. دادخواست داوری باید مشتمل بر موارد زیر باشد:

۱- مشخصات کامل طرفین همراه با ذکر نشانی پستی و الکترونیکی و هرگونه اسناد مثبت سمت؛ در صورتی که دعوی به نمایندگی یا وکالت طرح شده باشد.

۲- توضیح درباره ماهیت معامله یا قرارداد یا وقایعی که موجب بروز اختلاف شده و بیان منشأ ادعا و دلایل آن.

۳- تعیین خواسته دعوی و مبلغ آن، مگر آنکه خواسته غیر مالی باشد.

۴- توضیح درباره موافقتنامه داوری.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

۵- در صورت امکان، اظهار نظر در مورد تعداد داوران و چگونگی انتخاب آنان با توجه به موافقتنامه داوری و نیز در صورت ضرورت، معرفی «داور» خود در داوری سه نفری.

۶- در صورتی که داوری بین‌المللی باشد، اظهار نظر در خصوص محل داوری، زبان داوری و قانون و قواعد حقوقی قابل اعمال.

۷ - قوانین و قواعد حقوقی حاکم بر موضوع دعوی

۸ - ذکر اختیارات «داور» از قبیل تفویض اختیار برای تعیین و تمدید مدت داوری به داور، نحوه تعیین کارشناس، نحوه استماع کارشناس و شهود، اختیار صدور رأی بر اساس صلح و سازش یا انصاف، نحوه صدور دستور موقت و نحوه اخذ تضمین مناسب برای دستور موقت؛

۹ - هرگونه اختیار و موضوع دیگری که برای حل و فصل اختلاف از طریق داوری لازم باشد.

قرارنامه داوری باید به امضای طرف‌ها و «داور» برسد. اگر هر یک از طرف‌ها از مشارکت در تنظیم قرارنامه داوری یا از امضای آن امتناع ورزد، یا به او دسترسی نباشد، «داور» باید قرارنامه داوری را پس از امضاء جهت تأیید به مرکز داوری تسلیم کند. با امضای قرارنامه داوری مطابق این ماده یا تأیید آن توسط مرکز داوری، جریان داوری ادامه می‌یابد.

بر اساس ماده ۴۰ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران در داوریهای بین‌المللی، «داور» باید حین تنظیم قرارنامه داوری یا در اسرع وقت ممکن پس از آن، با مشورت طرفین برنامه زمان بندی را که در نظر دارد داوری را مطابق آن انجام دهد، جداگانه تنظیم و برای طرفین و مرکز داوری ارسال کند. هرگونه اصلاح و تغییر در برنامه زمان بندی باید به طرفین و مرکز اطلاع داده شود.(سماواتی ؛ ۱۳۹۹)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

### ٤-٣- آثار موافقتنامه داوری

آثار موافقتنامه داوری نیز تا حدود زیادی در مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی و مرکز داوری اتاق ایران شباهت دارد.

### ٤-٣-١-اتاق بازرگانی بین‌المللی

در مواردی که طرفین موافقت کرده‌اند به داوری تحت این قواعد مراجعه کنند، مفروض است که به قواعدی مراجعه کرده‌اند که در تاریخ شروع جریان داوری لازم‌الاجرا است، مگر اینکه توافق کرده باشند داوری مطابق قواعد موجود در تاریخ انعقاد موافقتنامه داوری انجام شود.(ماده ۶ قواعد داوری اتاق بازرگانی بین-المللی) درصورتی که خوانده از پاسخ به درخواست داوری به نحوی که در ماده ۵ این قواعد مقرر شده امتناع ورزد، و نیز در صورتی که هریک از طرف‌ها نسبت به وجود موافقتنامه داوری یا اعتبار یا حوزه شمول آن ایراد کند؛ چنانچه دیوان داوری اتاق قانع شود که علی الظاهر موافقتنامه داوری تحت این قواعد وجود دارد، جریان داوری ادامه خواهد یافت، بدون اینکه تصمیم دیوان در این خصوص لطمه‌ای به قابلیت استماع یا ماهیت این قبیل ایرادات وارد کند. در این صورت، اتخاذ هرگونه تصمیم( نهایی) درباره صلاحیت، با خود مرجع داوری است. در صورتی که دیوان قانع نشود که علی‌الظاهر موافقتنامه داوری وجود دارد، مراتب به طرفین ابلاغ می-شود که ادامه داوری ممکن نیست. در این صورت، برای هریک از طرفین این حق باقی است که درباره وجود یا فقدان موافقت‌نامه داوری لازم‌الاجرا به دادگاه صالح مراجعه کند. (ماده ۶ قواعد داوری اتاق بازرگانی بین-المللی) چنانچه هر یک از طرفین از شرکت در داوری یا هریک از مراحل آن قصور ورزد یا امتناع کند، علیرغم چنین قصور و امتناعی جریان داوری ادامه خواهد یافت. جز



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در مواردی که طور دیگری بین طرفین توافق شده باشد، به صرف این ادعا که قرارداد اصلی باطل و بی اعتبار بوده یا اساسا وجود ندارد، صلاحیت مرجع داوری متوقف نمی‌شود، مشروط به اینکه مرجع داوری اعتبار موافقتنامه داوری را احراز نماید. صلاحیت مرجع داوری برای تصمیم‌گیری درباره حقوق طرفین و نیز رسیدگی به ادعاها و ایرادات آنها همچنان مستقر و معتبر است، ولو اینکه قرارداد اصلی احیانا وجود نداشته یا باطل بوده باشد. (ماده ۶ قواعد داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی)

### ٤-٣-٢-مرکز داوری اتاق ایران

در کلیه مواردی که رسیدگی به اختلاف به مرکز داوری ارجاع می‌شود، رسیدگی طبق مقررات لازم‌الاجرا در زمان تقدیم دادخواست داوری به عمل خواهد آمد مگر اینکه طرفین توافق کرده باشند که داوری مطابق قواعد موجود در تاریخ انعقاد موافقتنامه داوری انجام شود.(ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) چنانچه خوانده از پاسخ به درخواست داوری مطابق ماده ۷ این آیین داوری امتناع کند، در صورتی که دیوان داوری مرکز احراز کند که ظاهرا موافقت نامه داوری بین طرفین منعقد شده است، داوری ادامه خواهد یافت، بدون اینکه تصمیم دیوان داوری در مورد وجود ظاهری موافقت نامه داوری، مانع طرح ایرادات راجع به وجود یا اعتبار موافقت نامه داوری نزد «داور» گردد. چنانچه دیوان داوری مرکز داوری وجود ظاهری موافقت نامه داوری را احراز نکند عدم امکان ادامه داوری از طرف دبیرخانه مرکز به طرفین ابلاغ می‌شود، در این صورت هریک از طرفین می‌تواند اتخاذ تصمیم در مورد وجود یا فقدان موافقت نامه داوری را از دادگاه صلاحیت‌دار تقاضا کند. (ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

چنانچه هریک از طرفین دعوا قبل از نصب «داور» نسبت به وجود موافقت نامه داوری، اعتبار یا حوزه شمول آن ایراد کند، تصمیم گیری در مورد ایراد مطروحه با دیوان داوری مرکز داوری خواهد بود، بدون اینکه تصمیم دیوان داوری مانع طرح ایراد نزد «داور» باشد. در صورتی که دیوان داوری مرکز ایراد را وارد تشخیص دهد، عدم امکان ادامه داوری از طرف دبیرخانه مرکز به طرفین ابلاغ می‌شود، و پرونده مختومه می‌شود. در این صورت هریک از طرفین می‌تواند به دادگاه صلاحیت‌دار مراجعه کند. (ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) عدم شرکت هر یک از طرفین در جلسات داوری یا هریک از مراحل آن مانع جریان داوری نخواهد بود، و «داور» می‌تواند با ادامه رسیدگی بر اساس دلایل و مدارک موجود مبادرت به صدور رأی نماید. ایراد به وجود یا اعتبار قرارداد اصلی رافع صلاحیت «داور» برای رسیدگی به چنین ایرادی نیست مشروط بر اینکه «داور» اعتبار موافقت‌نامه داوری را احراز کند. حتی اگر قرارداد اصلی وجود نداشته و یا باطل باشد، «داور» می‌تواند درباره حقوق طرفین رسیدگی کرده و نسبت به ادعاها ایرادات آن‌ها اتخاذ تصمیم کند و به هر حال شرط داوری، مستقل از قرارداد اصلی است. (ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

### ٤-٤- ابلاغ رای

مقررات ابلاغ رای نیز ازجمله اشتراکات اتاق بازرگانی بین‌المللی و مرکز داوری اتاق ایران می‌باشد.

#### ٤-٤-١-اتاق بازرگانی بین‌المللی





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



دبیرخانه مسئول ابلاغ رای داوری است طبق ماده ۲۵ (۳) قواعد طرفین می‌پذیرند که شیوه‌ی دیگری برای ابلاغ رای لازم نیست. مطابق ماده ۲۸ (۱) قواعد پس از این که دبیرخانه اطمینان حاصل نمود که هزینه های داوری اتاق به صورت کامل پرداخت شده، رای را ابلاغ می کند. یک نسخه رای در دبیرخانه‌ی دیوان داوری اتاق تودیع می‌شود و اگر طرفین نسخ اضافی بخواهند، آن را تصدیق و به ایشان تسلیم می‌نماید. مطابق ماده ۲۸ (۶) قواعد، رای داوری قطعی و لازم‌الاجرا است و طرفین با مراجعه و قبول قواعد داوری اتاق حق خود را برای اعتراض و استیناف خواهی نسبت به رای صادره ساقط می کنند البته تا جایی که این اسقاط حق قانونا ممکن باشد.

### ٤-٤-٢-مرکز داوری اتاق ایران

به منظور بررسی و حصول اطمینان از رعایت تشریفات قانونی و نیز این آیین داوری، «داور» باید قبل از امضای رأی، پیش نویس آن را به دبیرخانه مرکز داوری تسلیم نماید و دبیرخانه مرکز با رعایت مقررات فصل پنجم از آیین نامه داخلی مرکز در مورد نحوه ارائه خدمات و تشکیلات مرکز داوری مصوب۲۳ /۱۲/ ۱۳۸۴در اولین جلسه دیوان داوری مرکز مطرح میکند. دیوان داوری مرکز داوری میتواند بدون آنکه در آزادی عمل و اختیارات «داور» از نظر تصمیم گیری مداخله کند، توجه «داور» را به نکات شکلی و یا ماهوی جلب و یادآوری کند.(اسکینی ؛ ۱۴۰۰)

"داور" در قبول یا رد نکات ماهوی مخیّر است، لکن مکلف است نظرات دیوان داوری مرکز درباره مسایل شکلی را رعایت کند. پس از تأیید پیش نویس رأی توسط دیوان داوری مرکز و از لحاظ شکلی داور مجاز به« امضای آن میباشد. (ماده ۵۳ قواعد و آیین داوری مرکز



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

داوری اتاق بازرگانی ایران) رأی داوری که به ترتیب فوق صادر و امضاء شده، توسط دبیرخانه مرکز داوری در دفتر ثبت آراء با قید شماره و تاریخ صدور، ثبت می شود و شماره و تاریخ فوق بر روی رأی درج و صفحات رأی به مهر دبیرخانه مرکز داوری ممهور خواهد شد. نسخه اصل رأی داوری در پرونده ضبط و تصویر مصدق آن که دارای اعتبار نسخه اصل است، به اصحاب دعوا ابلاغ خواهد شد، مشروط به آن که کلیه هزینه های داوری پرداخت شده باشد.(ماده ۳۵ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) پس از امضاء، رأی داوری توسط دبیرخانه مرکز داوری به طرفین ابلاغ خواهد شد، مشروط بر آنکه هزینه های داوری به مرکز داوری پرداخت شده باشد(ماده ٥٦ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

## ۵-افتراقات قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری

قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری، دارای یکسری افتراقاتی میباشند که در این قسمت از پژوهش بدان می پردازیم

### ۵-۱- قواعد حاکم بر رسیدگی

مقررات حاکم بر رسیدگی در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد که در ادامه مورد بررسی قرار می گیرد.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



### ۵-۱-۱-اتاق بازرگانی بین‌المللی

آیین دادرسی و داوری تابع قواعد داوری اتاق است ( ماده ۱۵ قواعد) و داوران مکلف نیستند قانون آیین دادرسی کشوری را رعایت نمایند، اما به هر حال باید هنگام رسیدگی قوانین آمره کشور محل رسیدگی را رعایت کند وگرنه چه بسا رای صادره در مرحله‌ی اجرا دچار مشکل شود. اما در صورتی که طرفین مقررات دادرسی خاصی را انتخاب کرده باشند که در داوریشان اعمال شود، مرجع داوری باید آن را محترم شمرد و چنانچه در این مقررات به قانون داخلی نیز اشاره شده باشد که باید در داوری اعمال شود، باید آن را رعایت نمایند (ماده ۱۵ (۱ ) و (۲ ) قواعد). مثلا در قوانین بعض کشورها مقرر شده که نصب داور باید به تایید دادگاه محلی نیز برسد یا گاه در قوانین داخلی پیش‌بینی شده که اگر خواهان تبعه‌ی خارجی باشد باید برای هزینه‌ی دادرسی تضمین بدهد یا گاه مقرر شده که رای داوری باید مستدل باشد. در مورد قانون ماهوی حاکم بر دعوی، مطابق اصل آزادی اراده (اتونومی) اولویت با انتخاب و توافق خود طرفین است که می‌توانند قانون داخلی هر کشور را که مناسب بدانند به عنوان قانون ماهوی حاکم برگزینند، یا به جای انتخاب قانون کشور خاصی احیانا توافق کنند که دعوی مطابق اصول کلی حقوقی حل و فصل خواهد شد و یا مقرر نماید ترکیبی از این دو منبع حقوقی در ماهیت دعوی اعمال و اجرا شود. در صورتی که طرفین قانون ماهوی را انتخاب نکرده باشند، طبق ماده ۱۷ (۱) قواعد داوری اتاق، مرجع داوری قواعد حقوقی که خود مناسب دعوی تشخیص دهد انتخاب و اعمال می‌کند. اما در هر حال مرجع داوری مکلف است مفاد قرارداد و نیز عرف تجاری مرتبط با موضوع دعوی را اعمال نماید.(کلانتریان ؛ ۱۳۹۴) در این ماده‌ی ۱۷ (۱) قواعد، دو نکته‌ی ظریف وجود دارد. اولا صحبت از «قواعد حقوقی» است و نه «قانون حاکم.» این ظرافت در تعبیر، ناظر به این نکته است که لازم نیست مرجع داوری در



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جستجوی قانون مناسب، بایستی قانون موضوعه یک کشور خاص را به عنوان قانون حاکم بر ماهیت برگزینند، بلکه می‌توانند هر گونه قواعد حقوقی را مناسب بداند اعمال کند، اعم از این که قانون داخلی یک کشور باشد یا اصول کلی حقوقی یا ترکیبی از آن دو. به عبارت دیگر مفهوم قواعد حقوقی اعم از قانون داخلی است. ثانیا مرجع داوری می‌تواند در مقام تعیین قانون ماهوی حاکم بر دعوی، هر گونه قواعد حقوقی را که با توجه به موضوع دعوی مناسب و مرتبط بداند، مستقیما برگزینند و نیازی ندارد که به قواعد سنتی حل تعارض قوانین یا انتخاب قانون مناسب توسل جوید. این حکم ماده ۱۷ (۱) قواعد هماهنگ با رویه‌ی معاصر در داوری بین‌المللی است. مطابق ماده ۳۵ قواعد، در کلیه‌ی اموری که داوری ساکت باشد مرجع داوری باید مطابق روح قواعد رسیدگی نماید و نمی‌تواند به علت سکوت قواعد از رسیدگی امتناع ورزد.

### ۵-۱-۲-مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران

داور مکلف است براساس قانون و قواعد حقوقی قابل اعمال رأی دهد.(ماده ۴۲ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) در داوریهای بین‌المللی داور مکلف است قانون منتخب طرفین را اعمال کند و درصورتی‌که طرفین قانون حاکم را انتخاب نکرده باشند، طبق قواعد تعارضی که داور مناسب تشخیص دهد قانون مناسب را تعیین و مطابق آن رأی دهد. تعیین قانون یک کشور به هر نحو که صورت گیرد، به منزله ارجاع به قوانین ماهوی آن کشور است و شامل حل تعارض آن نمی‌شود، مگر طرفین طور دیگری توافق نموده باشند. داور مکلف است در کلیه موارد، مطابق مفاد قرارداد تصمیم بگیرد و عرف و عادت تجاری ذیربط را رعایت کند. داور در صورتی حق دارد براساس کدخدامنشی و انصاف رأی دهد که طرفین



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

صریحا چنین اختیاری به او داده باشند. (ماده ۴۲ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

### ۵-۲- جلسات استماع

مقررات حاکم بر جلسات استماع در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

#### ۵-۲-۱- اتاق بازرگانی بین‌المللی

معمولا آخرین اقدام مرجع داوری پس از تبادل لوایح عبارت است از برگزاری جلسه استماع شفاهی که بعد از آن ختم رسیدگی اعلام می‌شود. جلسه‌ی استماع معمولا در محل داوری برگزار می‌شود و اگر برای سهولت، محل دیگری برای آن در نظر گرفته شود، باز هم مفروض است که در آنجا برگزار شده است (ماده ۲۵ (۳) قواعد). جلسه‌ی استماع ممکن است به درخواست یکی از طرفین یا به تشخیص خود مرجع داوری برگزار شود (ماده ۲۰ (۲) قواعد). معذلک، در صورت که مرجع داوری مناسب بداند، می‌تواند تصمیم بگیرد بدون جلسه‌ی شفاهی و صرفا بر اساس لوایح و اسناد و مدارک و ادله‌ی کتبی رسیدگی نماید، اما اگر یکی از طرفین تقاضای تشکیل جلسه نماید، مکلف است جلسه را تشکیل دهد (ماده ۲۰ (۶) قواعد). در مواردی که قرار است جلسه‌س استماع برگزار شود، مرجع داوری تاریخ و محل آن را به طرفین ابلاغ می‌کند که در آن حضور یابند. اما در صورتی که یکی از طرفین علیرغم اطلاع و ابلاغ، بدون عذر موجه در جلسه حاضر نشود مانع از ادامه‌ی رسیدگی و برگزاری جلسه نیست (ماده ۲۱ (۱) و (۲) قواعد). جلسه‌س استماع داوری، غیرعلنی است و فقط اصحاب دعوی و



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

نمایندگان و وکلای ایشان حق شرکت دارند و حضور افراد غیر ذیمدخل در جلسه در صورتی مجاز است که هم طرفین و هم داوران اجازه دهند (ماده ۲۱ (۳) قواعد). در جلسه‌ی استماع، معمولا خواهان و خوانده مطالب و نظرات خود را بیان می‌کنند، شهود استماع می‌شوند و در صورتی که پرونده به کارشناس ارجاع شده باشد، کارشناس نیز احضار و نظرات او شنیده می‌شود (ماده ۲۰ (۲) قواعد).(امیر معزی ؛ ۱۳۹۸: ۷۸) با این که ماده ۲۰ قواعد داوری اتاق و سایر مواد آن، ابزارها و قالب‌های رسیدگی را مشخص کرده، اما همچنان این سوال باقی می‌ماند که رسیدگی چه موقع پایان می‌پذیرد و کی می‌توان گفت موازین لازم رعایت شده و همه ابزارهای لازم برای یک داوری منصفانه و بی‌طرفانه به کار گرفته شده است. پاسخ این پرسش مسلما بسته به موضوع دعوی و مسایلی که در هر پرونده مطرح است فرق می‌کند و نمی‌توان ملاک ثابتی برای آن تعیین کرد. آنچه مهم است این است که رسیدگی به صورت صحیح و با رعایت قواعد داوری و موازین حقوقی انجام شود و با طرفین به شیوه‌ای مساوی و بی‌طرفانه رفتار شده باشد، و مهم‌تر از همه این که فرصت کافی و معقولی برای ارایه مطالب و دفاعیات به ایشان داده شود ماده ۱۵ (۲) قواعد همین ملاک (اژکتیو) را برگزیده است و در ماده ۲۲ (۱) قواعد نیز گفته شده مرجع داوری باید قانع شود که طرفین فرصت دفاع داشته‌اند.

### ۵-۲-۲ -مرکز داوری اتاق ایران

پس از تسلیم پرونده به «داور»، هرگونه تبادل لوایح زیر نظر «داور » انجام می‌شود، مع‌ذلک در صورتی‌که داور تشخیص دهد که با توجه به موضوع پرونده، نیازی به تبادل لوایح بیشتر نیست می‌تواند براساس لوایح و اسناد و مدارک موجود در پرونده، رسیدگی و رأی صادر کند. (ماده ۴۳ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در صورتی که «داور» با توجه به موضوع پرونده، اخذ توضیح از طرفین یا ملاحظه اصول اسناد و مدارک را لازم بداند، می‌تواند دستور تشکیل جلسه استماع را با ذکر محل، تاریخ و ساعت تشکیل جلسه، صادر و به طرفین ابلاغ کند. به هر حال، در صورتی که یکی از طرفین در زمان مناسب درخواست تشکیل جلسه استماع نماید، داور مکلف است جلسه را برگزار کند. داور می‌تواند برای تسهیل رسیدگی موضوعات یا سؤالاتی که باید در جلسه استماع پاسخ داده شود، تعیین و برای طرفین ارسال کند. (ماده ۴۳ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

چنانچه داور تشکیل جلسه رسیدگی برای بازرسی کالا و یا معاینه سایر اموال و یا مستندات طرفین را ضروری بداند، باید موعد و مکان جلسه را تعیین و به طرفین و سایر اشخاصی که باید حضور یابند، ابلاغ کند. داور می-تواند پس از مشورت با طرفین، جلسات استماع، بازرسی اموال یا مستندات یا شور را در هر محلی که لازم و مقتضی بداند تشکیل دهد، مگر طرفین طور دیگری توافق کرده باشند. جلسات استماع و رسیدگی داوری غیرعلنی است، مگر آنکه طرفین به طور کتبی برخلاف آن توافق کنند. به هر حال، «داور» باید برای حفظ اسرار تجاری و اطلاعات محرمانه، اقدامات لازم را به عمل آورد. جلسات رسیدگی و استماع با حضور طرفین یا وکلا و نمایندگان آنان تشکیل می‌شود و هر یک از طرفین می‌تواند مشاور خود را نیز، همراه داشته باشد. داور می‌تواند هر زمان در جریان رسیدگی، به هر یک از طرفین ابلاغ کند لوایح یا ادله و مستندات تکمیلی ارائه کنند یا ایشان را برای ادای توضیح دعوت نماید. (ماده ۴۳ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



### ۵-۳-ختم رسیدگی

مقررات حاکم بر ختم رسیدگی در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ۵-۳-۱-اتاق بازرگانی بین‌المللی

قاعده‌ی کلی برای ختم رسیدگی آن است که در هر پرونده باید به هر دو طرف فرصت کافی و معقول برای اظهار مطالب و دفاعیات آنها داده شود و مرجع داوری باید قانع شود که با توجه به وضعیت دعوی و مسایل مطروحه در آنها، طرفین از چنین فرصتی برخوردار شده‌اند (ماده ۲۲ (۱) قواعد). پس از این اقناع است که مرجع داوری می‌تواند ختم رسیدگی را اعلام کند و وارد مرحله‌ی صدور رای شود. پس از ختم رسیدگی، هیچ گونه مطلب یا مدرک جدیدی از هیچ یک از طرفین مقبول و مسموع نیست. معمولا ختم رسیدگی پس از جلسه‌ی استماع شفاهی اعلام می‌شود، اما گاه پیش می‌آید که مرجع داوری به طرفین اجازه می‌دهد که پس از استماع هم یک لایحه بدهند و سپس ختم رسیدگی را اعلام می‌نمایند. رسیدگی باید در محدوده‌ی زمانی خاص و مطابق برنامه‌ی زمانی انجام شود که مرجع رسیدگی هنگام تنظیم قرارنامه‌ی داوری تدوین و به دیوان ارایه کرده است (ماده ۱۸ (۴) قواعد). طبق ماده‌ی ۲۴ (۲) قواعد مرجع داوری مکلف است ظرف شش ماه از تاریخ قرارنامه‌ی داوری، کار رسیدگی را تمام کند و رای بدهد، و اگر این مهلت کافی نباشد، می‌تواند با ذکر ادله‌ی موجه از دیوان داوری اتاق درخواست تمدید نماید. افزون بر این، هنگام اعلام ختم رسیدگی نیز مرجع داوری باید مدت زمان تقریبی را که فکر می‌کند رای را صادر خواهد کرد به دبیرخانه اعلام نماید (ماده ۲۲ (۲) قواعد). قید این مواعد برای این است که دیوان داوری بتواند عملکرد مرجع



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

داوری را کنترل کند و مرجع داوری هم مکلف باشد سریع‌تر رسیدگی را انجام دهد.(محبی، ۱۳۹۹، ص ۱۰۸)

### ۵-۳-۲-مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران

داور پس از احراز اینکه طرفین از فرصت کافی و معقول برای ارائه مطالب و دفاع برخوردار شده‌اند، و با رعایت مفاد ماده ۴۹ ختم رسیدگی را اعلام و مبادرت به اصدار رأی می‌نماید. پس از اعلام ختم رسیدگی، هیچ لایحه یا دلیل و مدرک جدیدی قابل طرح و ارائه نخواهد بود. (ماده ۴۸ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) داور می‌تواند در صورت تعدد دعاوی (اعم از اصلی و طاری) با تفکیک دعوایی که معد برای صدور رأی باشد، نسبت به آن ختم رسیدگی را اعلام و مبادرت به صدور رأی نماید و رسیدگی را نسبت به دعوی یا دعاوی دیگر ادامه دهد. همچنین داور مکلف است حداکثر ظرف ۲۰ روز پس از اعلام ختم رسیدگی، پیش نویس رأی داوری را قبل از امضاء، جهت اعمال مقررات ماده ۵۳ این آیین داوری به دبیرخانه مرکز داوری تسلیم کند. در صورتی‌که داور مهلت بیشتری لازم داشته باشد، می‌تواند با ذکر دلیل و موجبات تأخیر، مدت مذکور را یک‌بار تمدید کند. (ماده ۴۸ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

### ۵-٤-صدور رای

مقررات حاکم بر صدور رای در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

### ۵-٤-۱- اتاق بازرگانی بین‌المللی

الف) بررسی پیش نویس رای توسط دیوان مرجع داوری باید پیش نویس رای خود را پیش از امضا و صدور برای دیوان داوری ارسال نماید. دیوان هم رای را بررسی و اگر ایرادات شکلی نداشته باشد، تایید می کند و به داوران مرجوع می‌نماید و مرجع داوری رای را امضا و صادر می کند.

ب) صدور رای صدور رای داوری، پایان رسیدگی است. مرجع داوری باید با توجه به مجموع لوایح و اظهارات طرفین و اسناد و مدارکی که ارایه کرده‌اند، و با رعایت قواعد حقوقی حاکم بر دعوی، تصمیم گیری نماید و طبق ماده ۲۵ (۲) قواعد باید با ذکر ادله و استدلال رای بدهد. در داوریهای یک نفره، صدور رای آسان‌تر است، اما در داوری-های سه نفره ممکن است بین اعضای هیات داوری اختلاف نظر به وجود آید که در این صورت مطابق ماده ۲۵ (۱) قواعد رای اکثریت ملاک است، و اگر اکثریت هم تشکیل نشود، رای رئیس هیات کافی است. داور اقلیت می‌تواند نظر مخالف یا جداگانه خود را بدهد و ضمیمه‌ی رای شود، اما جزو رای داوری نیست. رای ممکن است به صورت ترافعی باشد یا به صورت مرضی‌الطرفین و مبتنی بر مصالحه و سازش بین طرفین. در صورتی که طرفین حین رسیدگی به مصالحه دست یابند می‌توانند توافق‌های حاصله را به مرجع داوری اعلام و درخواست کنند به صورت رای صادر شود تا آثار حقوقی رای را داشته باشد (لازم‌الاجرا بودن اثر امر مختومه) که در این صورت طبق ماده ۲۶ قواعد «رای مبتنی بر تراضی» صادر می‌شود.(مافی،۱۳۹۵)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

رای ممکن است به صورت «جزئی» باشد یعنی قسمتی از دعوی را مورد تصمیم‌گیری قرار داده باشد و بقیه موضوعات را به رسیدگی‌های بعدی موکول کند؛ یا ممکن است «نهایی» که شامل کل دعوی می‌شود.

### ۵-٤-۲-مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران

به منظور بررسی و حصول اطمینان از رعایت تشریفات قانونی و نیز این آیین داوری، «داور» باید قبل از امضای رأی، پیش نویس آن را به دبیرخانه مرکز داوری تسلیم نماید و دبیرخانه مرکز با رعایت مقررات فصل پنجم از آیین‌نامه داخلی مرکز در مورد نحوه ارائه خدمات و تشکیلات مرکز داوری مصوب ۲۳/ ۱۲/ ۱۳۸۴ در اولین جلسه دیوان داوری مرکز مطرح می‌کند. دیوان داوری مرکز داوری می‌تواند بدون آنکه در آزادی عمل و اختیارات «داور» از نظر تصمیم گیری مداخله کند، توجه « داور» را به نکات شکلی و یا ماهوی جلب و یادآوری کند. «داوردر» قبول یا رد نکات ماهوی مخیر است، لکن مکلف است نظرات دیوان داوری مرکز درباره مسایل شکلی را رعایت کند. پس از تأیید پیش نویس رأی توسط دیوان داوری مرکز و از لحاظ شکلی، «داور» مجاز به امضای آن می‌باشد. (ماده ۵۳ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) رأی داوری که به ترتیب فوق صادر و امضاء شده، توسط دبیرخانه مرکز داوری در دفتر ثبت آراء با قید شماره و تاریخ صدور، ثبت می‌شود و شماره و تاریخ فوق بر روی رأی درج و صفحات رأی به مهر دبیرخانه مرکز داوری ممهور خواهد شد. نسخه اصل رأی داوری در پرونده ضبط و تصویر مصدق آن که دارای اعتبار نسخه اصل است، به اصحاب دعوا ابلاغ خواهد شد، مشروط به آن که کلیه هزینه های داوری پرداخت شده باشد. (ماده ۵۳ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir



### ۵-۵-اجرای رای

مقررات حاکم بر اجرای رای داوری در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ۵-۵-۱- اتاق بازرگانی بین‌المللی

آرای داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی قطعی و لازم‌الاجرا است (ماده ۲۸ (۶) قواعد). اما لازم‌الاجرا بودن رای غیر از اجرای آن است و در صورتی که محکوم علیه حاضر نشود طوعا مفاد رای را اجرا نماید، ناچار باید به محاکم داخلی کشور محل اقامت یا محل وقوع اموال او مراجعه و درخواست شناسایی و اجرای رای را به عمل آورد. اجرای رای داوری در این مرحله موکول و محول به قوانین داخلی کشور محل اجرا است که تا چه حد آن را معتبر بشناسد و شناسایی نماید و سپس دستور اجرا صادر نماید. سازمان داوری اتاق بازرگانی ابزار اجرایی برای این که رای داوری را به اجرا درآورد، ندارد. معذلک مطابق ماده ۳۵ قواعد داوری، مرجع داوری و دیوان داوری اتاق مساعی لازم را برای این که رای اجرا شود به عمل می‌آورد که منظور بیشتر اقدامات اداری است تا قضایی و اجرایی. اصولا مساله اجرای آرای داوری موکول به قوانین و مقررات کشوری است که از محاکم آن درخواست شناسایی و اجرای رای می‌شود. در حال حاضر مهم‌ترین سند بین‌المللی که در مورد اجرای آرای داوری خارجی وجود دارد، «کنوانسیون ۱۹۵۸ نیویورک در مورد شناسایی و اجرای احکام داوری خارجی» است که بسیاری از کشورها به آن ملحق شده‌اند و جزو قوانین داخلی آنها محسوب می‌شود. در این کنوانسیون نحوه‌ی اجرای رای مشخص شده است. در صورتی که رای با ایرادات اساسی مواجه باشد (مانند تجاوز داور از حدود اختیارات یا نقض نظم عمومی و ...) قابل



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

شناسایی و اجرا نیست. این کنوانسیون روی هم رفته تسهیلات و امکانات فراوانی برای اجرای آرای داوری قایل شده است. (محبی، ۱۳۹۹ ص ۱۱۶)

### ۵-۵-۲- مرکز داوری اتاق ایران

رأی «داور» قطعی است و پس از ابلاغ طبق مقررات قانونی لازم‌الاجراست. با پذیرش داوری از طریق مرکز داوری، طرفین متعهد می‌شوند که رأی داوری صادره را قطعی و لازم‌الاجرا دانسته و بدون تأخیر اجرا نمایند. اجرای رأی داوری در داوریهای داخلی تابع مقررات آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ و سایر قوانین ذیربط در باب اجرای احکام داوری است، و در داوریهای بین‌المللی، حسب مورد، تابع مقررات قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶ یا کنوانسیون نیویورک در مورد اجرای احکام داوری خارجی مصوب ۱۳۸۰ می‌باشد. (ماده ۵۴ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) در صورتی که محکوم علیه عضو اتاق بازرگانی و صنایع و معادن باشد و بدون عذر موجه، رأی را تا ۲۰ روز پس از ابلاغ اجرا نکند، طرف دیگر، می‌تواند جهت رسیدگی و اتخاذ تصمیم لازم به کمیسیون انضباطی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران مراجعه نماید. (ماده ۵۴ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)

## نتیجه گیری

یافته های پژوهش نشان می دهد که در تعیین قانون حاکم بر شرایط شکلی رسیدگی داوری مباحث مختلفی مطرح می گردد که هریک در جای خود نیاز به بحث دارد. بی تردید قانون حاکم بر آیین داوری به طور کلی از مبحث قانون حاکم بر قرارداد متمایز بوده و موضوعی



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جداگانه می باشد. با تعیین نحوه انتصاب داوران حدود، اختیارات و تکالیف داوران مشخص شده است و نحوه رسیدگی، اعتراض و ابلاغها و مسائلی از این قبیل تعریف می گردد. داوری مبتنی بر اراده طرفین می باشد و این اصل مورد پذیرش و مقبولیت بسیار بوده است و اینکه اغلب به رهایی از سلطه دولت و مقررات دولتی گرایش‌ها و تمایلاتی وجود دارد در خصوص موضوع آیین رسیدگی داوری نیز اصل حاکمیت اراده مورد پذیرش قرار گرفته و در داوریهای موردی، طرفین می‌توانند حتی آیین دادرسی را بدون ارجاع به قانون کشوری خاص مشخص کنند.در صورت سکوت طرفین در کنوانسیون نیویورک، قانون محل داوری به عنوان قانون حاکم مشخص شده است در حالیکه در کنوانسیون ژنو، در صورت سکوت طرفین اختیار تعیین قانون حاکم به داوران داده شده است. قانون داوری ایران نیز همین نظریه را مورد پذیرش قرار داده است. بنابراین داوران برای تعیین قانون حاکم بر آیین داوری، ابتدا باید به موافقت‌نامه داوری مراجعه کنند و در صورت عدم انتخاب قانون حاکم بر آیین داوری توسط طرفین داوران می‌بایست قانون حاکم را تعیین کنند. در خصوص قانون حاکم بر ماهیت دعوی بایدبیان کنیم که در قانون نمونه آنسیترال و قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران قانون حاکم بر ماهیت دعوی تعریف نشده است اما به نظر می‌رسد منظور از آن قانونی است که بر اصل اختلاف حاکم می‌شود و با لحاظ آن قانون اصل اختلاف طرفین مورد بررسی و حل اختلاف قرار می گیرد. در خصوص انتخاب صریح قانون حاکم بر حل وفصل دعاوی تجاری در اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران نتایج نشان می دهد که طبق قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران، اساسی ترین و اصلی ترین منبع جهت تعیین قانون حاکم برماهیت اختلاف توافق صریح طرفین می‌باشد و در این زمینه اختلافی وجود ندارد البته در حقوق ایران در خصوص قانون حاکم بر ماهیت اختلاف مواجه با ماده ۹۶۸ هستیم که اگر بپذیریم





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مشکلاتی پدید می آید اما حداقل در زمینه داوری تجاری بین المللی با تصویب قانون داوری تجاری بین المللی ایران حداقل در این زمینه با مشکل مواجه نیستیم در خصوص انتخاب صریح، متقاعدین به صراحت در قرارداد تجاری فی مابین یا در بندهای مربوط به شرط داوری و یا در قرارداد داوری به صورت جداگانه قانون حاکم بر اختلاف خود را مشخص می‌نمایند، که داوران جهت حفظ نظم عمومی فواصلی ملزم می‌شوند به انتخاب طرفین احترام بگذارند از سویی در قانون داوری تجاری بین‌المللی تصریح شده است که منظور از قانون حاکم ماهوی کشور منتخب طرفین است که در بند ۱ ماده ۲۷ تصریح شده است (( تعیین قانون حاکم یا سیستم حقوقی یک کشور مشخص،به هرنحو که صورت پذیرد به عنوان ارجاع به قوانین ماهوی آن کشور است. قواعد حل تعارض مشمول این حکم نخواهد بود، مگر اینکه طرفین به نحو دیگری توافق کرده باشند.)) و همین طور بیشتر نویسندگان نیز بر همین عقیده هستند که قصد طرفین ارجاع به قوانین ماهوی و فارغ از قواعد حل تعارض می‌باشد. که این قصد ضمنی دراسناد بین‌المللی نیز مورد توافق بوده است. قانون نمونه آنسیترال (بند ۱) ماده ۲۸: «هر گونه تعیین قانون یا نظام حقوقی کشور معینی به منزله ارجاع مستقیم به مقررات ماهوی آن کشور و نه مقررات تعارض قوانین آن کشور می‌باشد، مگر آنکه خلاف آن صراحتا قید شود» از سویی نتایج نشان می دهد قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری، دارای یکسری اشتراکات وافتراقاتی می باشد بدین صورت که در حوزه اشتراکات باید به وجود موافقت‌نامه‌ی داوری،درخواست داوری؛ابلاغ رای ؛ وآثار موافقت نامه داوری دراین حوزه اشاره کرد . ودر حوزه افتراقات باید به مواردی همچون قواعد حاکم بر رسیدگی داوری ؛ جلسات داوری؛ختم رسیدی ؛ صدوررای واجرای رای اشاره نمود .



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

در حوزه وجود موافقت‌نامه‌ی داوری باید اشاره کنیم که وجود موافقت‌نامه داوری هم در رسیدگی‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی و هم در رسیدگی اتاق داوری ایران الزامی است. از طرفی درخواست داوری هم در رسیدگی‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی و هم در رسیدگی اتاق داوری ایران الزامی است. به طوری که نقطه‌ی آغاز داوری در اتاق بازرگانی بین‌المللی، تسلیم «درخواست داوری» است که باید به دبیرخانه‌ی اتاق در پاریس داده شود یا از طریق کمیته‌ی ملی یکی از کشورها (اغلب کشور متبوع خواهان) به دبیرخانه‌ی فرستاده شود. از سویی مطابق ماده ۶ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران، خواهان یا متقاضی داوری، باید دادخواست داوری خود را به دبیرخانه مرکز داوری تسلیم کند. دبیرخانه وصول آن را با قید تاریخ وصول، به خواهان و خوانده اعلام خواهد کرد. از سویی دیگر آثار موافقتنامه داوری نیز تا حدود زیادی در مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی و مرکز داوری اتاق ایران شباهت دارد.بدین صورت که در مواردی که طرفین موافقت کرده‌اند به داوری تحت این قواعد مراجعه کنند، مفروض است که به قواعدی مراجعه کرده‌اند که در تاریخ شروع جریان داوری لازم‌الاجرا است، مگر اینکه توافق کرده باشند داوری مطابق قواعد موجود در تاریخ انعقاد موافقتنامه داوری انجام شود.(ماده ۶ قواعد داوری اتاق بازرگانی بین-المللی و ماده ۹ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) از سویی مقررات ابلاغ رای نیز ازجمله اشتراکات اتاق بازرگانی بین‌المللی و مرکز داوری اتاق ایران می‌باشد. از طرفی در زمینه افتراقات قانون اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران در زمینه حل و فصل اختلافات از طریق داوری باید اشاره کنیم که مقررات حاکم بر رسیدگی در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد





Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

آیین دادرسی و داوری تابع قواعد داوری اتاق است ( ماده ۱۵ قواعد) و داوران مکلف نیستند قانون آیین دادرسی کشوری را رعایت نمایند، اما به هر حال باید هنگام رسیدگی قوانین آمره کشور محل رسیدگی را رعایت کند وگرنه چه بسا رای صادره در مرحله‌ی اجرا دچار مشکل شود. اما در صورتی که طرفین مقررات دادرسی خاصی را انتخاب کرده باشند که در داوریشان اعمال شود، مرجع داوری باید آن را محترم شمرد و چنانچه در این مقررات به قانون داخلی نیز اشاره شده باشد که باید در داوری اعمال شود، باید آن را رعایت نمایند (ماده ۱۵ (۱) و (۲ ) قواعد). از سویی داور مکلف است براساس قانون و قواعد حقوقی قابل اعمال رأی دهد.(ماده ۴۲ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) در داوری های بین‌المللی داور مکلف است قانون منتخب طرفین را اعمال کند و درصورتی‌که طرفین قانون حاکم را انتخاب نکرده باشند، طبق قواعد تعارضی که داور مناسب تشخیص دهد قانون مناسب را تعیین و مطابق آن رأی دهد. ازسویی دیگر مقررات حاکم بر جلسات استماع در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران تفاوت‌هایی دارد از سویی مقررات حاکم بر ختم رسیدگی در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران نیز تفاوت‌هایی با هم دارند بدین صورت که قاعده‌ی کلی برای ختم رسیدگی آن است که در هر پرونده باید به هر دو طرف فرصت کافی و معقول برای اظهار مطالب و دفاعیات آنها داده شود و مرجع داوری باید قانع شود که با توجه به وضعیت دعوی و مسایل مطروحه در آنها، طرفین از چنین فرصتی برخوردار شده‌اند (ماده ۲۲ (۱) قواعد). پس از این اقناع است که مرجع داوری می‌تواند ختم رسیدگی را اعلام کند و وارد مرحله‌ی صدور رای شود.



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پس از ختم رسیدگی، هیچ گونه مطلب یا مدرک جدیدی از هیچ یک از طرفین مقبول و مسموع نیست. معمولا ختم رسیدگی پس از جلسه‌ی استماع شفاهی اعلام می‌شود، اما گاه پیش می‌آید که مرجع داوری به طرفین اجازه می‌دهد که پس از استماع هم یک لایحه بدهند و سپس ختم رسیدگی را اعلام می‌نمایند. از سویی داور پس از احراز اینکه طرفین از فرصت کافی و معقول برای ارائه مطالب و دفاع برخوردار شده‌اند، و با رعایت مفاد ماده ۴۹ ختم رسیدگی را اعلام و مبادرت به اصدار رأی می‌نماید. پس از اعلام ختم رسیدگی، هیچ لایحه یا دلیل و مدرک جدیدی قابل طرح و ارائه نخواهد بود. (ماده ۴۸ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) از طرفی باید اشاره کنیم که مقررات حاکم بر اجرای رای داوری در قواعد اتاق بازرگانی بین‌المللی و اتاق داوری تجاری ایران با هم تفاوت‌هایی دارند بدین صورت که رأی «داور» قطعی است و پس از ابلاغ طبق مقررات قانونی لازم‌الاجراست. با پذیرش داوری از طریق مرکز داوری، طرفین متعهد می‌شوند که رأی داوری صادره را قطعی و لازم‌الاجرا دانسته و بدون تأخیر اجرا نمایند. اجرای رأی داوری در داوریهای داخلی تابع مقررات آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ و سایر قوانین ذیربط در باب اجرای احکام داوری است، و در داوریهای بین‌المللی، حسب مورد، تابع مقررات قانون داوری تجاری بین‌المللی مصوب ۱۳۷۶ یا کنوانسیون نیویورک در مورد اجرای احکام داوری خارجی مصوب ۱۳۸۰ می‌باشد. (ماده ۵۴ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران) در صورتی که محکوم علیه عضو اتاق بازرگانی و صنایع و معادن باشد و بدون عذر موجه، رأی را تا ۲۰ روز پس از ابلاغ اجرا نکند، طرف دیگر، می‌تواند جهت رسیدگی و اتخاذ تصمیم لازم به کمیسیون انضباطی اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران مراجعه نماید. (ماده ۵۴ قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران)



Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

## منابع ومآخذ


۱- اسکینی،ربیعا(۱۴۰۰)،مباحثی از حقوق تجارت بین الملل،دانش امروز،تهران،

۲- امیر معزی، احمد، (۱۳۹۸)داوری بین المللی در دعاوی بازرگانی، دادگستر، تهران،

۳- بنیاد موسی، پاشا، (۱۳۹۴)داوری (شرایط قانونی و محدودیت های داوری،حل تعارض در داوری های تجاری بین المللی)، نگاه بینه، تهران،

٤- جعفریان، منصور، (۱۳۷۴)تاملاتی بر لایحه داوری تجاری بین المللی (۳) قانون ماهوی حاکم در لایحه داوری، مجله مجلس و راهبرد، شماره ۱۵

٥- جعفری لنگرودی، محمد جعفر،(۱۳۹۲) ترمینولوژی حقوق، چاپ ششم،بنیاد راستا، تهران،

٦- جنیدی، لعیا، (۱۳۹۶)قانون حاکم در داوری های تجاری بین المللی،، دادگستر،تهران

۷- .....(۱۳۹۵)نقد وبررسی تطبیقی قانون داوری تجاری بین المللی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تهران،

۸- سیفی،سید جمال،(۱۳۷۷) قانون داوری تجاری بین المللی ایران همسو با قانون نمونه داوری آنسیترال،مجله حقوقی، بین المللی، شماره ۲۳

۹- شریعت باقری، محمد جواد،(۱۳۹۱) حاکمیت اراده بر قراردادهای بین المللی خصوصی،مجله دیدگاههای حقوق قضایی،دوره ۱۷، شماره ۵۸،

۱۰- سماواتی، حشمت الله،(۱۳۹۹)حقوق معاملات بین المللی، ققنوس، تهران،

۱۱- شیروی، عبدالحسین،(۱۳۹۹) داوری تجاری بین المللی، سمت، تهران،

۱۲- صفایی، سید حسین،(۱۳۹۲) مقالاتی درباره حقوق بین الملل و داوری های بین المللی، میزان، تهران،




Archive of SID.ir

Archive of SID.ir


۱۳- علیزاده، عبدالرضا، (۱۳۸۰)مقایسه داوری تجاری بین المللی ایـران و برخـی قوانین دیگر، مجه پژوهش های مدیریت، راهبردی، شماره ۲۳و۲۴

۱٤- کلانتریان، مرتضـی، (۱۳۹۴)داوری (بررسـی مهمتـرین نظـام هـای حقـوقی داوری در جهان)، دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران، تهران،

۱۵- مافی، همایون (۱۳۹۵)،شرحی بر قانون تجاری بـین المللـی ایـران، دانشـگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران

۱٦- مدنی،سید جمال،(۱۳۹۲) آیین دادرسی،پایدار، تهران،

۱۷- مکرمی، علی،(۱۳۷۵) محمد شناسایی و اجرای آرای داوریهای خـارجی در حقوق ایران، فصلنامه دیدگاه هایحقوقی قضایی و خدمات داوری، شماره ۴، تهران،

۱۸- نیکبخت،حمیـد رضـا،(۱۳۹۹) داوری تجـاری بـین المللـی(آیین داوری)، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، تهران،

۱۹- نیکبخـت، حمیدرضـا، (۱۳۷۷)چگـونگی تعیـین قـانون حـاکم بـر تعهـدات قراردادی، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۲۰ و ۲۱،






Archive of SID.ir